

ВИБОРЧІ ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

© UA News / Голосування на виборах в Україні

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

- В Україні зареєстровано близько 1,4 млн. внутрішньо переміщених осіб (ВПО)¹, які були переміщені з Донецької та Луганської областей та Автономної Республіки Крим. Вони складають 4% виборців України.
- У 2019 р. в Україні відбудуться президентські вибори у березні, та парламентські вибори у жовтні. Вибори до органів місцевого самоврядування відбудуться в березні 2020 р. Важливо, щоб ВПО мали можливість голосувати на цих виборах.
- Виборче право є ключовим елементом для успішної довгострокової інтеграції ВПО, оскільки голосування забезпечує можливість почути їх голос в громаді, заохочує ВПО до участі в житті громади та допомагає забезпечити підзвітність посадових осіб усім громадянам, що мешкають у їх виборчому окрузі.
- Для забезпечення повного виборчого права ВПО в Україні, потрібно запровадити зміни до чинного законодавства.

Намір ВПО прийняти участь в голосуванні на чергових президентських та парламентських виборах

Джерело: дослідження МОМ НМС, вересень 2018 р.

ВИБОРЧІ ПРАВА ВПО В УКРАЇНІ

- Незважаючи на те, що виборчі права ВПО гарантовані міжнародним правом, в Україні виборчі права мають прив'язку до реєстрації місця проживання. Оскільки реєстрація постійного місця проживання ВПО залишається в Криму чи на непідконтрольній уряду території Луганської та Донецької обл.), вони не мають змоги проголосувати за місцем фактичного проживання. Якщо ВПО змінять реєстрацію місця проживання для того, щоб мати можливість проголосувати, вони можуть втратити доступ до пенсійних виплат. Також, наявність реєстрації місця проживання на непідконтрольній території полегшує перетин КПВВ на лінії розмежування та дозволяє не втратити зв'язок з попереднім місцем проживання. Це також полегшує доступ до майна залишеного після переміщення.
- ВПО мають право та можливість голосувати на президентських виборах, однак для цього вони повинні пройти спеціальну процедуру для реалізації цього права, однак багатьом вона невідома. ВПО повинні подати заяву про тимчасову зміну місця голосування щонайменше за п'ять днів до кожних виборів, оскільки місце голосування змінюється тимчасово, тобто тільки на період одних конкретних виборів.
- ВПО мають право голосувати в загальнодержавному окрузі (за політичні партії), однак вони не можуть голосувати в одномандатних округах за кандидатів-мажоритарників, що представляють окремі виборчі округи. Таким чином, ВПО можуть впливати на обрання лише 225 депутатів із 450.
- Згідно з даними МОМ, 44% опитаних ВПО збираються голосувати на майбутніх президентських і парламентських виборах в Україні. 37% з тих, хто не збирається голосувати, впевнені в тому, що вони не мають права голосу, і 12% не знають, як ВПО можуть взяти участь у голосуванні.
- Загалом, 64% опитаних ВПО не знають про процедуру голосування на президентських і парламентських виборах. Що стосується місцевих виборів, то 61% ВПО відповіли, що вони голосували б, якби мали таку можливість.

Причини через які ВПО не збираються голосувати на майбутніх президентських і парламентських виборах, % від тих, хто не має наміру голосувати

Джерело: дослідження МОМ НМС, вересень 2018 р.

¹ Міністерство соціальної політики України, лютий 2019

- ВПО обмежені в реалізації права голосувати на місцевих виборах. У липні 2018 року Верховний Суд України ухвалив рішення, що виборці повинні мати постійну реєстрацію місця проживання, якщо вони хочуть взяти участь у виборах на місцевому рівні.
- Деякі ВПО інтегрувалися в нові громади і хотіли б відмовитися від реєстрації ВПО та зареєструватися за своєю новою адресою в місці переміщення. Однак, якщо вони не будуть зареєстровані як ВПО та отримають постійну реєстрацію аби голосувати на рівні із не переміщеними громадянами, вони можуть втратити доступ до пенсійних виплат, які прив'язані до реєстрації ВПО.
- У вересні 2018 р. Центральна виборча комісія спростила процедуру тимчасової зміни місця голосування для ВПО з непідконтрольних уряду територій Луганської та Донецької областей. Тепер ВПО, чиє постійне місце проживання знаходиться на непідконтрольних уряду територіях, більше не потрібно додавати до заяви документи, що підтверджують необхідність тимчасової зміни місця голосування. Схожа спрощена процедура існує для ВПО з Криму з 2014 р. Разом з тим, всі ВПО мають повторно проходити процедуру тимчасової зміни місця голосування перед кожними виборами, в яких вони хочуть взяти участь.
- На додаток до законодавчих обмежень, існує ряд практичних перешкод, які не дозволяють певним групам ВПО реалізувати їх виборче право. Наприклад питання доступності до виборчих дільниць для людей з інвалідністю, проблеми з документами у ромів, невідповідність документів зміненої статі у трансгендерних осіб тощо.
- Дослідження IFES з питань гендерного насильства в електоральному процесі виявило значну кількість вербальної агресії в соціальних мережах пов'язаної з виборами.

ВИСТУП НА ПІДТРИМКУ ВИБОРЧИХ ПРАВ ВПО

- Партнери Кластера з питань захисту України виступали на підтримку виборчих прав ВПО, залучаючи місцеві органи влади підтримати участь ВПО в місцевих виборах, працюючи з членами парламенту і беручи участь у підготовці законопроектів, а також проводячи медіа кампанії, що висвітлюють внесок активних ВПО в їх нові громади.
- 27 березня 2017 р. 24 депутати з різних фракцій зареєстрували проект закону № 6240 «Закон про внесення змін до деяких законів України (щодо виборчих прав ВПО та інших мобільних всередині країни громадян)», який дає можливість усім громадянам України голосувати за фактичним місцем проживання шляхом спрощення процедури реєстрації виборця. 17 січня 2019 р. парламентський комітет з питань правової політики і правосуддя розглянув проект закону і рекомендував винести проект на голосування та прийняти у першому читанні.
- Громадські організації розробили [покровову інструкцію](#) для ВПО з процедури тимчасової зміни виборчої адреси для того, щоб вони могли мати можливість брати участь в майбутніх президентських виборах.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Верховна Рада України має прийняти проект закону № 6240, що стосується виборчих прав ВПО та інших мобільних категорій громадян, щоби усунути існуючі правові та практичні перешкоди для повної участі ВПО у виборах всіх рівнів, відповідно до міжнародних стандартів.
- Гуманітарні організації та організації, що працюють в сфері розвитку, повинні продовжувати підвищувати обізнаність серед ВПО про процедуру реєстрації для голосування на майбутніх президентських і парламентських виборах, заповнювати прогалини в знаннях і виправляти хибні уявлення про те, що ВПО не можуть голосувати на цих виборах.
- Уряд України має вжити практичних заходів для забезпечення безперешкодного доступу ВПО з інвалідністю до виборчих дільниць.

Міжнародні стандарти та правозахисні норми щодо виборчих прав ВПО

- *Принцип 22 Керівних принципів з питання переміщення осіб всередині країни* підтверджує право ВПО приймати участь в політичному житті незалежно від місця їх знаходження в країні або регіону походження, місця переміщення або іншого місця в країні.
- *Принцип 29 Керівних принципів з питання переміщення осіб всередині країни* підтверджує право ВПО брати всебічну рівноправну участь у веденні державних справ на всіх рівнях.
- *Ст. 21, Загальна декларація прав людини* “кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників”.
- *Ст. 25, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права* “кожен громадянин повинен мати право і можливість голосувати без будь-яких відмінностей або необґрунтованих обмежень”.
- *Ст. 5, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації* “держави повинні гарантувати право кожного на участь у виборах - обирати і бути обраним - на підставі загального і рівного виборчого права”.
- *Рекомендація 6 (2006 р.) Комітету міністрів Ради Європи державам-членам з питань ВПО* “держави повинні вжити відповідних законодавчих та практичних заходів для забезпечення можливості ВПО ефективно здійснювати своє право голосувати на національних, регіональних або місцевих виборах, і забезпечити, щоб дані права не були порушені в результаті перешкод практичного характеру”.
- *Рекомендація 1877 (2009 року) ПАРЕ* “забезпечити, щоб ВПО могли реалізувати своє право на участь в громадських справах на всіх рівнях, включаючи право обирати і бути обраним, в зв'язку з чим може знадобитися введення особливих заходів, таких як кампанія реєстрації ВПО виборців або відкриті талони”.
- *Резолюція 2198 (2018) ПАРЕ* закликає органи влади в Україні забезпечити механізм реалізації виборчих прав ВПО на всіх виборах, зокрема на місцевому рівні.